

TUTUNAMAYANLAR VE TEHLİKELİ OYUNLAR ÜZERİNDEN OĞUZ ATAY ROMANLARINDAKİ POST-MODERN PERSPEKTİFLER

* * *

POST-MODERN PERSPECTIVES IN OĞUZ ATAY NOVELS ON TUTUNAMAYANLAR AND TEHLİKELİ OYUNLAR

Uğur KILINÇ¹

ÖZ

Bu makale kapsamında yazar Oğuz Atay'ın *Tutunamayanlar* ve *Tehlikeli Oyunlar* adlı romanlarında ortaya koyduğu perspektifler ile post-modern düşünce arasındaki ilişkiler ele alınmıştır. Atay, *Tutunamayanlar*'da Selim Işık ve Turgut Özben karakterleriyle, *Tehlikeli Oyunlar*'da ise Hikmet Benol üzerinden ideolojilere-inançlara tutunamayan, kendisini tek bir hakikate ait hissedemeyen, modern değerlere ve düşüncelere yabancılaşmış, modern akıl ile sorunlarını çözemeyen bireyi tasvir etmiştir; Atay'ın roman karakterlerinde var olan post-modern perspektifler bu makalede meta-anlatıların inandırıcılığını kaybetmesi ve modernitede var olan tek bir hakikat anlayışının post-modern dünyada kaybolması düşünceleri çerçevesinde sosyolojik bir bağlamda ortaya konulmuştur.

Anahtar kelimeler: Post-modern, Oğuz Atay, Tutunamayanlar, Tehlikeli Oyunlar, Meta-Anlatı, Hakikatin Yitimi

ABSTRACT

This article discusses the relations between the post-modern thought and the perspectives the author Oğuz Atay has drawn in his books *Tutunamayanlar* and *Tehlikeli Oyunlar*. Through his characters Selim Işık and Turgut Özben in *The Tutunamayanlar* and Hikmet Benol in *The Tehlikeli Oyunlar*, Atay has portrayed the individual who is disconnected from all ideologies/faiths; who cannot feel that s/he belongs to a single truth; who has become alienated to the modern values and thoughts, and; who cannot solve his/her problems by modern reasoning. This article discusses the post-modern perspectives in Atay's fictional characters in a sociologic context within the framework of the notions that metanarratives have lost their plausibility and that the understanding of a single truth that exists in the modernity has disappeared in the post-modern world.

Keywords: Post-modern, Oğuz Atay, Tutunamayanlar, Tehlikeli Oyunlar, Meta-narrative

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Bölümü.
(Graduate Student, Ankara Yıldırım Beyazıt Univ., Institute of Social Sciences, Department of Sociology)

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9414-0295> • e-Mail: ugurkinc1995@gmail.com

Giriş

20. yüzyılda modernitenin içine düşmüş olduğu krizle birlikte ortaya çıkan post- modern düşünce felsefeden sosyolojiye, edebiyattan sanata kadar birçok disiplini etkilemiştir.

20. yüzyılda akla duyulan güvenin dünyanın yaşadığı büyük bunalımlarla kaybolduğu söylenebilir; bu dönemde ideolojilere duyulan güven sona ermekte ve toplumsal olana ilişkin her şey daha karmakarışık bir hale gelmektedir (Sallan & Boybeyi, 1994, 313-315). Post- modern düşüncede modernitede var olan tek bir hakikatin yitirilmesi söz konusudur. Lyotard post-modern olarak ifade edebileceğimiz bu durumu meta-anlatıların inandırıcılığını yitirmesi olarak tanımlamaktadır (Lyotard, 1994, 11-17). Lyotard'ın düşüncesine göre modern dönemin totaliter bir biçimde dayattığı tüm homojen üst-anlatıların yerini post-modern dönemde çoğulculuğu merkeze alan heterojen dil oyunları almaktadır. Toplumsal bağları dil oyunları ile ilişkilendiren Lyotard'a göre toplumsal süreçlerdeki dil oyunları tek bir merkezden üretilen ipliğin dokunmasıyla değil belirsiz sayıdaki farklı ipliklerle dokunarak oluşmaktadır (Harvey, 2010, 60-63; Kılıç, 2015, 130-137).

Çoğulculuğa ve anlamın çokluğuna işaret eden Lyotard'ın ve diğer post-modern teorisyenlerin meta-anlatılara yönelik düşünceleri Atay'ın romanlarında karşımıza çıkmaktadır. Post-modern düşüncenin Türk edebiyatına etkilerine baktığımızda ilk olarak Oğuz Atay karşımıza çıkmaktadır. Meta anlatıları reddeden post-modern düşünceye ve bu ekseninde üretilen romanlara karşı bilhassa Türkiye'de sağ ve sol eksenli ideolojik çatışmaların yoğun olduğu 70'li yıllarda olumsuz eleştiriler yöneltilmiş ve bu eserler düşünce dünyasında yeterince gündeme gelememiştir. Atay'ın yazdığı romanlar da bu olumsuz eleştirilerle karşılaşmıştır (Sağlık, 2017; Ecevit, 2014). Literatürde yer alan çalışmalarda Oğuz Atay'ın post-modern edebi teknikleri kullanarak yazdığı romanların ve hikayelerin analizleri edebiyat teorileri çerçevesinde değerlendirilmiş fakat bu romanlardaki post-modern anlatıların sosyolojik bağlamları üzerinde yeterince durulmamıştır. Bu makale kapsamında Oğuz Atay romanları ile post-modern düşünce arasındaki sosyolojik bağ mercek altına alınmakta ve Atay romanındaki post-modern perspektifler incelenmektedir.

1. Modernite ve Post-Modernite Tartışmaları

Latince modernus kelimesinden türeyen modern kelimesi yeni olan anlamına gelmektedir (Kılıçbay, 2010); tarihte açılan her yeni dönemde insanlar kendilerinden önceki dönem ile kendi dönemleri arasındaki farkı vurgulamak için yaşadıkları zaman dilimlerindeki değişimlerin ürettiği olgulara yeni diyebilmek adına bu kavrama başvurmuşlardır (Habermas, 1994). 17. Yüzyıldan sonra Avrupa'da yaşanan bilimsel, siyasal, kültürel ve endüstriyel devrimlerin bütününe modernite adı verilmektedir, bu bağlamda modernitenin Batı dünyasındaki bu dört devrim özelindeki değişimlerin bütünü olduğunu söylemek mümkündür (Jeanniere, 2018). Modernite kavramı aynı zamanda Orta Çağ'ın geleneksel Batı dünyası ile 17. yüzyıl sonrasında yaşadığı devrimlerle değişen Batı dünyası arasındaki ayrımı da ortaya koyan bir kavramdır. Geleneksel dönemde insan ve tabiat Tanrısal düzen ile açıklanmaya çalışılırken modern olarak adlandırılan dönemde akıl ve bilim ile açıklanmaya çalışılmıştır. Felsefi temellerinin Aydınlanma düşüncesiyle atıldığı modernite epistemolojik bağlamda dünyadaki tüm insanların akıllarıyla düşündükleri zaman ulaşabilecekleri ortak doğrular olduğu, hakikatin bir olduğu varsayımı üzerine kendi postulatlarını inşa etmiştir (Yaşar, 2011). Immanuel Kant “aklını kullanma cesareti göster” diyerek Aydınlanma'yı yüzyıllar boyunca aklını kullanmayarak başkalarının boyunduruğuna giren insanların tekrar kendi akıllarını kullanarak özgürleşmeleri olarak tanımlamış ve aklın insana doğru yolu göstereceğine işaret etmiştir (Kant, 2005).

Modernite olgusuyla birlikte Batılı filozoflar geleneksel dönem ile kendi içinde buldukları dönemin özelliklerini ayırmak için birtakım kavramlar üretmişlerdir; geleneksel toplum ve modern toplum arasındaki farkı anlatmak için Maine statüye dayalı toplum ile sözleşmeye dayalı toplum

kavramlarını ortaya koyarken, Toennies cemaat ve cemiyet kavramları üzerinden bahsi geçen farklılaşmaları ele almış, Durkheim ise mekanik toplum ve organik toplum ayrımını öne sürmüştür (Çiydem & Aktaş, 2016, 103-113). Aydınlanma düşüncesini merkeze alarak kurulan modernite dünyaya adalet, eşitlik, özgürlük ve mutluluk getireceğini iddia etmiştir; başka bir deyişle bu düşünce Tanrı'nın cennetini yeryüzüne indirmeyi vaat etmiştir (Yıldırım, 2009). 19. yüzyıl sonrasında Batı modernitesinin beraberinde getirdiği adalet, eşitlik, özgürlük, mutluluk gibi iddiaların reel-pratikte bir karşılık bulmamasıyla birlikte post-modern olarak adlandırabileceğimiz teorisyenler moderniteye yönelik ciddi eleştiriler yönelmişlerdir; Postmodernin ortaya çıktığı yerde tam olarak modernin bir bunalım içerisinde geçtiği ve eleştirilmeye başlandığı bu noktadır (Smart, 2018; Jeanniere, 2018). 20. Yüzyılın ilk yarısında dünya savaşlarının bunalımlarıyla boğuşan dünyada modern akla duyulan güven sarsılmıştır. Postmodern eleştiriler mimariden sanata, felsefeden edebiyata, sosyolojiden psikolojiye kadar her alanda kendisini farklı bir biçimde gösterse de bu akımın ilk olarak kültür ve mimari alanında ortaya çıktığı söylenebilir. Post-modern düşünce evrensel olan aklın rehberliğinde hakikate ulaşılabileceği söylemini merkeze alan modern düşünceyi eleştirerek her türlü hakikat iddiasında bulunan söyleme karşı çıkar; bu bağlamda post-modern düşünceyi modern olanın eleştirisi olarak okumak mümkündür. Post-modern düşüncede evrensel bir hakikat ve nesnellik iddiası yoktur; dolayısıyla post-modern düşüncede birbirlerinin zıttı olsa bile herhangi bir görüşte bulunan insan sayısınca doğrunun olduğu söylemi benimsenmektedir (Turgun, 2019, 30-35; Sallan & Boybeyi, 1994, 313-315).

Modern ve post-modern arasında olan ayrım geleneksel ve modern arasında çizilen ayrım gibi net bir şekilde ortaya konamamaktadır. Post-modern olanın ne olduğuyla ve modern olandan bağımsız olup olmadığıyla ilgili teorisyenler arasında farklı yaklaşımlar söz konusudur. Post-modernite üzerine düşünen kimi teorisyenler post-modern düşüncenin modern düşünceden bir kopuş olduğunu öne sürerlerken buna itiraz eden teorisyenler ise post-modern olan ile modern olanın iç içe olduğunu savunmaktadırlar (Barışık, 2018, 40-47). Eserlerinde modern Batı metafiziğini hedefe alan post-modern düşünürler farklı perspektiflerden hareketle düşüncelerini ortaya koymuşlardır. Baudrillard simülark kavramı üzerinden post-modern düşünceye yönelik görüşlerini ifade ederken Lyotard evrensel iddiaların geçerliliğini yitirmesi ve meta-anlatıların sonlanması üzerinden meseleyi ele almıştır. Foucault söylem, bilgi, iktidar ve perspektif kavramlarıyla tek bir hakikat değil farklı perspektifler olduğu düşüncesi üzerinden post modern tartışmalarda yerini alırken Bauman ise akışkanlık kavramıyla post-modern durumdaki belirsizlik üzerinden modern sonrası durumu tartışmaktadır (Yelken, 2007, 184-187; Şan, 2005, 63-70; Smart, 2018, 353-382).²

2. Post-Modern Düşüncenin Romana Yansımaları ve Oğuz Atay Romanlarındaki Post-Modern Perspektifler

20. yüzyılda moderniteye yönelik eleştirilerle ortaya çıkan post-modernizm akımı kendisini edebiyatta da göstermiştir. Dünya edebiyatında James Joyce, Virginia Wolf, Robert Musil, Albert Camus, Borges gibi isimler post-modern romanın önemli temsilcileri arasında gösterilmektedir. Türk edebiyatında post-modern roman dendiğinde ise 20. Yüzyılın ikinci yarısı için Oğuz Atay ismi öne çıkmaktadır. Literatürde post-modern roman ve bunun arkasındaki sosyolojik zemin arasındaki ilişkiyi kuran çalışmaların oldukça az olduğu söylenebilir. Post modern roman 20. Yüzyılın ikinci yarısında tartışılmaya başlanan post-modern düşüncenin edebiyat alanındaki açılımıdır; post-modern teorisyenlerin modern düşünceye yönelttikleri eleştirilerin yansımaları biçim ve içerik olarak post-

² Makale konusu gereği Oğuz Atay'ın *Tutunamayanlar* ve *Tehlikeli Oyunlar* romanları üzerinden post-modern düşünceyi ele alacağı için post-modern teorisyenlerin tartışmalarına bu makalede okuyucuya bir fikir sunacağı ölçüde sınırlandırılarak yer verilmiştir.

modern romana da yansımıştır. Post-modern romanın olay örgüsünü büyük meseleler yerine daha küçük, insanın gündelik yaşamına değinen konular oluşturmakta, her şeyi bilen akılcı özne kaybolmakta ve tek bir hakikatin olduğu mesajı reddedilerek birden çok perspektifin olduğu anlatı kendisini göstermektedir (Altın, 2017, 91-102).

Ana hatları itibariyle post-modern roman şöyle tanımlanabilir: “*Postmodern roman ilkesizliği, sınırsızlığı, düstur edinmiş postmodernist düşünce tarzının kendini en iyi şekilde somutlaştırdığı özel bir alandır. Postmodern romanda kural yoktur. Okur eline aldığı bir postmodern roman içinde deneme, şiir, makale, tiyatro gibi edebi türlerin hepsini bir arada bulabileceği gibi söz gelimi mimarlıkla, tıpla ya da tarihle ilgili metinle de karşı karşıya kalabilir.*” (Özot, 2012, 2285) Modern romana tepki olarak doğan post-modern romanda modern romanın aksine bir gerçeklik-hakikat iddiası yoktur; sabitlenmiş bir anlatı ve anlam üzerine kurulmayan bu metinlerde anlatının okuyucuya önereceği makro bir gerçeklik olmadığı için olay örgüsü genellikle çok katmanlı bir boyutta dil oyunları üzerinden akmaktadır. Tek boyutlu bir gerçeklik sunmayan post-modern roman okuyucusunu kurduğu müphem anlatıda eleştirel bir dünyanın içine sürüklerken çoğu zaman muhtevası gereği aynı klasik romanda olduğu gibi metnin ana mesajına yönelik herhangi bir çıkarımda bulunma imkânı sunmaz. Post-modern romanda yazarlar okuyucuyu metnin içerisine dahil etmek için metnin dili üzerinden okuyucunun yakalaması gereken çok katmanlı kurgular oluşturmaktadırlar. Bu roman tarzında zaman ve mekân belirsizleşmektedir; klasik metinlerdeki kronolojik ilerleme burada yerini parçalı, bölünmüş ve ani değişimlerin olduğu bir anlatıya bırakmaktadır (Karabulut & Biricik, 2017, 35-42).

Post-modern romanlarda kullanılan edebi teknikleri metinler-arasılık, üst-kurmaca, gerilim ve tarihe yönelim olarak sıralamak mümkündür. Metinler-arasılık post-modern romanın farklı metinlerden parçaları kesip alarak kendi olay örgüsüne dahil etmesi olarak tanımlanabilir; pastiş ve parodinin öne çıktığı bu yaklaşımda farklı eserler biçimsel olarak taklit edilmekte ve anlatı yazarın zihnindeki uyarlamalarla ortaya çıkan parodi üzerinden yürütülmektedir. Üst kurmaca ise metnin kendisini konu etmesi üzerinden hareket eder; bu yöntemde metnin içinde birçok metin karşımıza çıkmakta ve yazma faaliyetinin kendisi bir konu olarak işlenmektedir. Bununla birlikte modern romandaki rasyonel bireye karşı geleneksel olan ile bilinçaltındaki izleri temsil eden bir gizem post-modern romanlarda kendisine yer bulmaktadır; aynı zamanda nesnellik iddiasına karşı çıkan bu roman türünde modern düşüncenin ürettiği tarihi gerçek iddialarına şüpheyile yaklaşmakta ve farklı perspektifler sunulmaktadır (Karabulut & Biricik, 2017, 39-43; Ecevit, 2014, 254, 255).³

Türkiye’de post-modern romanla ilgili tartışmalara bakıldığında literatürde ilk karşımıza çıkan isim Oğuz Atay’dır. Sağlık’a (2017) göre Atay yazılarında post-modern olma iddiasını taşımadan bu roman türünün tekniklerini kullanan eserler ortaya koymuştur. Berna Moran Atay’ın *Tutunamayanlar*’ı üzerinden yaptığı değerlendirmede onun kullandığı teknikler ve roman kurgusunun bir yönüyle modernist, başka bir yönüyle post-modernist olduğunu öne sürmektedir. Moran’a göre Atay modernist yazarlardan da, post-modern yazarlardan da etkilendiği için ortaya böyle bir sentez çıkmıştır (Moran, 2001, 264-269). Oğuz Atay’ın tamamen post-modern çizgide yer alıp almadığı konusu ayrı bir tartışma konusu olmakla birlikte Türkiye’deki edebiyat atmosferi ve Atay’ın ortaya koyduğu romanlar bağlamında düşünülecek olunursa Oğuz Atay post-modern düşünceden etkilenmiş yazar olarak düşünülebilir. Bilhassa 1960’lardan sonra dünyada ve Türkiye’de hızla büyüyen sağ ve sol tandanslı toplumsal hareketlerin etkileri romana toplumsal gerçekçilik akımı olarak yansımıştır; bu doğrultuda birçok yazar edebiyatı toplumsal sorunların ifade edilmesi gereken bir alan olarak görmüşlerdir. Türkiye’de toplumsal gerçekçi romanın övüldüğü, bunun dışında ortaya çıkan tüm ürünlerin sağ veya sol tandanslı ideolojik gerekçelerle olumsuzlandığı bir dönemde *Tutunamayanlar* ve *Tehlikeli Oyunlar* romanlarını yazan Oğuz Atay’ın eserleri kendi döneminde anlaşılammış ve ilgi görmemiştir. Bununla

³ Bu edebiyat tekniklerine ileriki bölümlerde makalenin konusu bağlamında sosyolojiyle ilişkisi oranında değinileceği için kısa bir şekilde tanımlamakla yetinilmiştir.

birlikte Atay'ın bu iki eserinde ortaya koyduğu post- modern perspektifler farklı tandanstan eleştirmenler tarafından kendi ideolojilerinden parçalar taşımamasından ya da kendi ideolojilerini bir ironinin içine dahil etmesi sebebiyle olumsuzlanmıştır (Ecevit, 2014, 228-244). 70'lerde daha bireyci bir yazını tercih ederek Ortodoks Marksist anlayışa mesafeli bir tavır benimsediği için ve dönemin piyasasının istediği toplumsal gerçekçi romanlara yönelmediği için bilhassa sol entelektüel çevrelerin ilgisini çekmeyen (Tosun, 2011) Atay'ın romanları 12 Eylül askeri darbesi sonrasında sol düşünürlerin kendi yaşamış oldukları hayal kırıklıklarıyla benzeşimler kurmaları üzerine ilgi görmeye başlamıştır, 90'lardan sonra ise post-modernizm akımının Türkiye'de yoğun bir biçimde tartışılmasıyla birlikte post-modern düşünceyle ilişkilendirilmiştir (Dinler, 2015). Atay'ın romanında sosyolojik bağlamda post-modern düşünürlerin ifade ettikleri gibi meta- anlatılar kaybolmakta ve hakikat iddiası yerini farklı perspektiflerden oluşan bir çoğulculuğa bırakmaktadır.

3.1. Tutunamayanlar Romanındaki Post-Modern Perspektifler

Atay'ın ilk yazdığı roman olan *Tutunamayanlar*, Türkiye'deki post-modern edebiyat literatüründe önemli bir yerde durmaktadır. Turgut Özben'in üniversiteden yakın arkadaşı Selim Işık'ın intihar haberini öğrenmesiyle başlayan bu romanda Turgut romandaki olay örgüsü boyunca arkadaşı Selim'in neden intihar ettiğinin peşine düşmekte ve romanın sonunda kendisini bir bilinmezliğin içerisine sürüklemektedir. Roman Selim Işık ve Turgut Özben karakterleri üzerinden modern yaşamın meta-anlatılarına tutunamayan bireyin yaşadığı bunalımları ele almaktadır; modern romanda olduğunun aksine bu romanda ne siyasal bir düşünce, ne din, ne toplumsal yaşam ne de rasyonel akıl insanı içine düştüğü boşluk duygusundan kurtaramamakta ve ona tutunacak bir dal verememektedir (Atay, 2011). Atay'ın sunduğu bu perspektif ile post-modern düşüncede Lyotard'ın (Postmodern Durum, 1994) ileri sürdüğü meta-anlatıların çöküşü düşüncesi arasında ilişkiler kurmak mümkündür. Lyotard ortaya koyduğu sosyolojik bağlamda modernitenin getirdiği ilerleme, aydınlanma, evrensellik ve bu paradigmanın ürettiği hakikat söyleminin 20. Yüzyılda başta dünya savaşları olmak üzere yaşanan birçok kriz sonucunda inandırıcılığını yitirdiğini söylemektedir. Postmodern durum olarak tanımlanan bu dönemde modern dönemde var olan evrensel anlatılar insanların gözünde evrensellik iddialarını ve dolayısıyla inandırıcılıklarını yitirmeye başlamakta ve bu anlatıların ürettiği ideolojilere de kuşkuyla yaklaşılmaktadır. Selim Işık'ın tüm çabasına rağmen yaşamak için herhangi bir düşünceye, ideolojiye, dini metne yani meta-anlatıya tutunamaması onun intihar etmesinde büyük bir paya sahiptir. Nitekim roman herhangi bir meta-anlatı üzerinden kendisini temellendirmediğini şu cümlelerle ilan etmektedir: “*Bu kitap ne ciddi kavgaların, ne büyük ve yaygın sıkıntılarının, ne de ezilen insanların romanıdır; bu kitap, mustarip bir ruhun iç çekişlerinin romanıdır. Sizlere hizmetten şeref duyan yayinevimiz iftiharla sunar: Tutunamayanlar.*” (Atay, 2011, 559)

Post-modern düşüncenin en önemli özelliklerinden biri tek bir doğrunun kabul edilmemesi ve düşünsel çoğulluğun olumlanmasıdır. Post-modern düşünürlerde kesinlik iddiası yoktur; post-modern düşünce bu yüzden her türlü hakikat söylemini reddeder (Turgun, 2019). *Tutunamayanlar* romanında da insana sunulan, yol gösteren tek bir hakikat söylemine rastlanmamaktadır; Turgut Özben'in ve Selim Işık'ın akan olaylar çerçevesinde sürekli düşünsel iç çatışmaların yaşandığı ve kesin sonuçlara ulaşamadığı görülmektedir. Bununla birlikte Atay'ın romanlarında kendisini gösteren tutunamama durumunun sadece post-modern romana özgü olmadığını altını çizmekte de fayda vardır. Fakat Atay'ın romanlarında bu tutunamama durumunun sosyolojik bağlamda post-modern düşünceyle olan ilişkisi büyük anlatılara ironiyi de işin içerisine katarak şüpheyle yaklaşması ve neticede hemfikir olabileceği, tutunabileceği evrensel bir hakikate ulaşamaması üzerinden kurulabilir. Romanda tartışılan konulara ilişkin karakterler daima şüpheyle yaklaşmaktadırlar. Metin boyunca Turgut Özben hayali karakteri Olric ile, Selim Işık ise kendi içindeki benliklerle farklı konular üzerine tartışmaktadırlar fakat bu tartışmaların kesin bir sonuca varmaması, hayata dair bir hakikat anlayışının oluşmaması bireyin tutunamamasındaki en önemli faktörlerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır: “*İnsan her sözü*

kuşkuyla karşılıyor artık. Gerçekle düş birbirine karışıyor; yalanın nerede bittiğini anlayamıyoruz. Tutunacak bir dalımız kalmıyor. Tutunamıyoruz.” (Atay, 2011, 254).

Ortak bir hakikat olmadığı için ortak bir anlam da kurulamamakta ve roman karakterleri bu durum karşısında toplumsal alanda kendilerini ifade edememektedirler: “*Anlatmak istediğim bu değil. Susuyorum. Artık konuşmayacağım. Zaten kelime haline, cümle haline getirince olmuyor. Oysa bir bilerseniz ben düşüncemde dünyayı nasıl idare ediyorum.*” (Atay, 2011, 495) Romanın olay örgüsünde de belirsizlikler söz konusudur, arkadaşı Selim’in ardından “*Bazı noktaları hep karanlıkta bıraktın giderken Selim. Olur ya, belki bir gün tam senin gibi hissederim, senin heyecanların benim heyecanlarım olur: o zaman seni bütünüyle yaşarım, kim bilir?*” (Atay, 2011, 375) diye haykıran Turgut’un kendisi de romanın sonunda eşini ve çocuklarını terk ederek sonu bilinmez bir yolculuğa çıkacaktır. *Tutunamayanlar*’ın dünyasında tasvir edilen post-modern perspektiften kaynaklı olarak hakikatin yitimi sonucu bu romanda her şeyi bilen yazan özne kaybolmaktadır. Aynı tavrı Atay’ın hikayelerinde de görmek mümkündür (Yaşat, 2011).

Modernitenin kendisini temellendirdiği en önemli kavramlardan birisi akıldır; bilhassa modern felsefenin kurucusu Descartes metodik şüphecilik yöntemi ile aklın insana doğru yolu göstereceğini ispatlamaya çalışmıştır (Descartes, 2015). *Tutunamayanlar* romanında Selim Işık’ın notları arasında kendine yönelik şöyle bir telkin karşımıza çıkmaktadır: “*Kendini tanıma sorununun çözümünde Descartes’in bilime uyguladığı kuşkuculuğu kullanabiliriz. Bütün değerlerimizi yok sayarak işe başlamalıyız. Kişisel değer saydığımız şeylerin, toplumun baskısıyla edinilmiş sahte nitelikler olabileceğini de hiçbir zaman aklımızdan çıkarmamalıyız.*” (Atay, 2011, 97) Her ne kadar Descartes felsefe tarihinde Antik Çağ sofist düşünürlerinden farklı olarak araç olarak kullandığı şüphe üzerinden kesin sonuçlara ulaşsa da Selim’in böylesi bir sonuca ulaşamadığı görülmektedir. Descartes’in modern felsefesini kendisine rehber edinse de hayata dair kesin sonuçlara ulaşamayan Selim “*bu yaşamı sürdürmenin anlamsızlığını seziyorum*” (Atay, 2011, 532) diyerek farklı yerlere savrulmakta oluşundan yakınmakta ve romanın adıyla açıklayacak olursak birçok insanın ömrünü adadığı modern değerlerin hiçbirine tutunamamaktadır. Modern düşüncede akıl insanı içine düştüğü erginlik durumundan çıkaracak bir kurtarıcı iken Selim Işık’ın dünyasında aklın ürettiği düşünceler insanı hiçbir yere ulaştıramamaktadır: “*Düşünmek, hayatı ne karmaşık bir biçime sokuyor. Bu telaş içinde bekleneni veremiyorum. Her gün açıklanamayanlar biraz daha artıyor. Tarihi güç bir yorgunluk geliyor üstüme.*” (Atay, 2011, 553) Nitekim Selim’in içine düştüğü bunalımda düşünmek bile ona bir külfet gibi görünmektedir: “*Düşünmek bile beni yoruyor. Galiba ölmeliyim ben.*” (Atay, 2011, 608) *Tutunamayanlar* romanının sunduğu perspektifte insan modern akılla herhangi bir kesin kanaate ulaşamamakta ve içine düştüğü varoluşsal sorunları çözememektedir; bu müphemliğin insanların meta-anlatılara yönelik inançlarını da baltaladığı sonucuna ulaşılabilir.

Oğuz Atay’ın biyografisine baktığımızda üniversite yıllarından 1960 yılına kadar sosyalist düşünceyi benimsediği ve hayatının bu aralıktaki belli dönemlerini sol ideolojinin etkisiyle yeniden şekillendirdiği görülmektedir. 1960 yılında dönemin sol entelijansiyası ile çıkardıkları *Olaylar Dergisi*’nin dergiyi çıkararak birçok sol tandanslı yazarın elinden geleni yapmamasından kaynaklı kapanması ve Atay’ın daha bireyci bir tutumu benimseyerek Ortodoks Marksist anlayıştan ayrı bir yerde durması onun dönemin sol eğilimli entelektüelleri ile düşünsel bağlamda bir yol ayrımına girmesine neden olmuştur (Ecevit, 2014). 1960 yılından *Tutunamayanlar*’ın (1970) ve *Tehlikeli Oyunlar*’ın (1973) yazılmasından sonraki döneme tekabül eden 1970’lerin ortalarına kadar Atay her ne kadar sol düşünceye kendisini yakın hissetse de kişisel hayatında ve yazınsal dünyasında iki ideolojinin de siyasal pratiklerinden uzak durmuştur. Atay’ın *Tutunamayanlar*’ında bir meta-anlatı olarak siyasal ideolojileri okuyucusunun karşısına çıkarmamasını bir solcunun kendi ideolojisine kısa dönemli küskünlüğü olarak okumak ciddi bir yanlış olacaktır; nitekim aynı dönemde toplumsal gerçekçi edebiyatın ideolojileri roman hikayeleriyle harmanladığı ve bu bağlam dışında yazılan *Tutunamayanlar* gibi romanların yok sayıldığı bir edebiyat ortamında Atay’ın söz konusu kurgusu

hiçbir ideolojiye yeşil ışık yakmamakta ve post-modern bir görünüm sergilemektedir. Nitekim ne sağ ne de Atay'ın kendisini daha yakın hissettiği sol düşünce Selim Işık'ı yaşama tutunduracak, ona bir yaşama gayesi verecek bir anlatı olarak karşımıza çıkmaz.

Tutunamayanlar'da post-modern roman tekniklerinden ironi ve pastişle karışık bir biçimde yoğun olarak siyaset kurumuna yönelik eleştiriler yöneltilmektedir. *Tutunamayanlar* romanında özellikle alaycı bir üslupla 20. yüzyıl bireyinin içerisine düştüğü yalnızlığa, bunalıma ve anlam arayışına modern devletin veya modern siyasetin herhangi bir çözüm getiremeyeceği temasını bulmak mümkündür. Örneğin Turgut Özben'in "Kime hizmet edeceğimi şaşırıyorum. Onlara uşaklık etmekte zorluk çekiyorum. Biri insanlardan kaçıyor, öteki bir dakika yalnız kalıyor. Sonunda hükümet el koyacak bu işe. Hepsine haddini bildirecek." (Atay, 2011, 394) cümlelerinde ya da Selim Işık'ın "Montaigne gibi oda orkestrasıyla uyandırılmalydım. Özel eğitimler nezaretinde yetiştirilmeliydim. Bu hususta, sekiz yüz yirmi dokuz sayılı kanuna ek bir kararname çıkarılmalydı. Günseli'ye daha önce rastlamalydım. İçişleri Bakanlığı bunu temin etmeliydi." (Atay, 2011, 453-454) sözlerinde sosyolojik bir kurum olarak siyasetin post-modern insanın mikro dünyasında yaşadığı sorunlara bir çözüm bulamayacağı fikrini bulmak mümkündür. Dünyayı bir yeryüzü cennetine çevirme projesi olarak Aydınlanma'nın ürettiği modern devletin siyaset kurumları kendi küçük dünyasında bunalımlar yaşayan insanın trajedisi karşısında etkisizdir: "Kimsin sen diyorlar. Reisi cumhurbaşkanı mısın? Evet, reisi cumhurbaşkanıyım. Evet, aslında bütün temel atma törenlerine, bütün açılışlara, resmi geçitlere, şenliklere, resmi kabullere, ziyafetlere, balolara, düğünlere, kokteyl partilere, anma törenlerine beni çağırmanız. Kaç para eder sizin reisi cumhurbaşkanlarınız benim yanımda? Hangisi benim kadar yürekte katılır sevincinize, heyecanınıza?" (Atay, 2011, 529) Atay bu cümlelerle aslında romanının perspektifini büyük olaylar ve statü sahibi insanlar üzerine değil küçük ve anlaşılmayı bekleyen insanların dünyasına çevirdiğini de göstermektedir. Atay'ın deyişiyle onun kaleminden çıkanlar hayat karşısında tutunamayan kırık hayatların romanıdır (TRT-Arşiv, 2019); büyük davası olan ve dünyayı değiştirme iddiası taşıyanların romanı değil.(?)

Atay'ın çizdiği dünyada birey kendi bunalımlarıyla yalnız ve baş başadır; hiçbir bir meta- anlatı bireyin tutunabileceği bir dayanak olamamaktadır. Nitekim inanç da Selim Işık'ın tutunacağı bir dal olup onun intiharını engelleyememiştir; arkadaşının intiharını araştıran Turgut onun notları arasında gençlik yıllarında pısrık olduğu için mahalledeki çocuklardan dayak yiyen Selim'in bu kötülükler karşısında her ne kadar dine sığınsa da Tanrı'nın ona yardım etmemesi sonucu bu sığınmanın bir siteme dönüştüğünü okuyacaktır (Atay, 2011, 221)³. Selim'in intiharı sonrası derin düşüncelere dalan Turgut da "İntihar edenlere tören yapılmaz, böyle intikamcı Tanrı'ya tapılmaz." (Atay, 2011, 459) diyerek aynı Selim gibi sitemini dile getirmektedir. Dini motifler post-modern roman teknikleriyle Selim'in dünyasında yer almakla birlikte Selim'i içine düştüğü bunalımdan kurtaracak bir düşünsel desteği oluşturamamaktadır. *Tutunamayanlar*'ın Selim'inde öne çıkan en önemli dini motiflerden birisi Hz. İsa üzerine olan bölümlerdir: "Bütün olanlar için özür dilerim. Kabahatin bende olduğunu biliyorum. Günlerdir durmadan seni düşünüyorum. Kitabını elimden bırakmıyorum... çarşamba günü annemler evde yoklar. Gelebilirsen rahat rahat konuşuruz..." (Atay, 2011, 154) diyerek Hz. İsa'ya mektup yazan Selim sonrasında şu notu ekleyecektir: "İsa gelmedi". Romanında Hıristiyanlığa ilişkin söylemler sağ tandanslı aydınlar tarafından yoğun bir şekilde eleştirilen (Ecevit, 2014) Atay Hıristiyanlığa ve İslamiyet'e dair dini pratikleri de romanında ironiyle işlemektedir: "Manastıra çekilmekten başka çare yok. Onun istatistiği henüz tutulmamış. Yalnız, geleneklerimize uygun görülüyor. Medreseye çekilseydin, daha milli olurdu." (Atay, 2011, 451)

3.2. Tehlikeli Oyunlar Romanındaki Post-Modern Perspektifler

Atay'ın ikinci romanı olan *Tehlikeli Oyunlar* Hikmet Benol'un oyunlarla dolu dünyasını ele almaktadır; başarısız bir evlilik ve ardından başarısız bir gönül ilişkisi yaşayan Hikmet'in hayal

kırıklıklarıyla dolu yaşamını konu edinen bu romanda da birçok müphemlik söz konusudur⁴. Bir apartman dairesinde gecekondun adını verdiği düş dünyasında geçmişin hayal kırıklıklarını sorgulayarak yaşayan Hikmet Benol romanın sonunda aynı *Tutunamayanlar* romanında Selim'in yaptığı gibi intihar etmektedir. *Tutunamayanlar* romanındaki benzer tema *Tehlikeli Oyunlar* romanında da karşımıza çıkmaktadır; hiçbir meta anlatı Hikmet'e tutunacak bir dal verememekte⁵ ve Hikmet - modern birey- kendi iç dünyasında girdiği tehlikeli oyunlardan -kendisini sorgulamadan- bir çıkış yolu bulamamaktadır. Metin boyunca roman karakterinin farklı yönlerini temsil eden birçok Hikmet, kendi öz benliğini bulmak adına birbirleriyle düşünsel çatışmalar yürütseler de tek bir Hikmet algısı üzerinde uzlaşamamaktadırlar: “*Şimdi ben hükümdarım. Bütün Hikmetler öldü, yaşasın Hikmet VI!*” (Atay, 2010, 378) Sürekli Hikmet'ler birbirleriyle münakaşa etmekte ve roman boyunca Hikmet hayata ilişkin sabit yargılara ve sabit bir benliğe ulaşamamaktadır.

Daha önce de ifade edildiği gibi post-modern düşüncenin özelliklerinden biri hakikat söyleminin yitimidir; *Tehlikeli Oyunlar*'da da benzeri bir tablonun karşımıza çıktığı söylenebilir. Hikmet'in dünyasında gerçek ve hayal arasındaki sınırlar silikleşmektedir; örneğin kendi küçük dünyasında oyunlar yazmaya çalışarak zamanını geçiren Hikmet'in romanda anlaşılmayı beklediği gecekondusu gerçek bir mekân değildir. *Tehlikeli Oyunlar*'da gecekondun bir iç dünyayı sembolize etmekte ve anlatı kesinliğini yitirmektedir. Yıldız Ecevit (2014, 343-344) Oğuz Atay'ın sembolik gecekondun anlatısını sosyalist bir savunu olmaksızın burjuva yaşam biçiminin bir eleştirisi olarak yorumlanmaktadır; modern insanın benimsediği burjuva yaşam biçimi bireyin kendisini gerçekleştirmesinin önündeki en büyük engellerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bununla birlikte başta Albay Hüsamet'in Tambay olmak üzere roman karakterleri de Hikmet'in kurguladığı şekilde gerçek değildir.

Oğuz Atay romanlarında bireyin modern düşünceyle ve değerlerle olan uyumsuzluğunu Hikmet Benol ve onun zihnindeki Albay Hüsamet'in Bey arasında geçen diyaloglar üzerinden okumak mümkündür. Atay'ın anlatısını kurgularken bu diyalogları bir modern ve moderne uyum sağlayamayan yabancılaşmış birey dikotomisi üzerinden kurup kurmadığı büyük bir soru işareti olsa da bu diyaloglarda modern düşünceye karşı ironik bir perspektif sergilenmektedir. Türk modernleşmesinde Osmanlı'nın son döneminden ve Cumhuriyet'in ilk yıllarından itibaren ordunun rolünü de düşünecek olursak Albay karakterinin Türkiye'deki modernleşmeyi sembolize ettiği yorumuna da ulaşılabilir fakat Atay'ın bu metni böyle kurgulayıp kurgulamadığı büyük bir soru işareti olduğu için kesin bir yargıda bulunmak mümkün değildir. *Tehlikeli Oyunlar*'ın karakteri Hikmet Benol, bir statü göstergesi olan askeri rütbeleri kendi düşünsel dünyasına ironik bir şekilde dahil ederek Albay Hüsamet'in Tambay'ı kızdırmaktadır: “*Albayım! Buyur oğlum Hikmet. Üç yıl sonra size 'generalim' diyebilir miyim? Allah cezası versin!*” (Atay, 2010, 28) “*Hüsamet'in Albayım! Hamlet yaşasaydı şimdi tümgeneral olmuştu, değil mi?*” (Atay, 2010, 71) Hikmet Marx ve Engels'in dünya işçilerine seslenirken kullandığı cümleleri kendi küçük gecekondusundaki albaya seslenirken kullanmaktadır: “*Emekliliklerinden başka kaybedecek bir şeyleri olmayan insanlar, bütün dünya albayları birleşiniz!*” (Atay, 2010, 69) 19 ve 20. yüzyıllarda meta-anlatılara ait dünyanın sosyal ve siyasal yapısını değiştiren,

⁴ Metinde bahsedilen tüm bu olayları Oğuz Atay'ın yaşamında da bulmak mümkündür. Örneğin bu örnekte Selim Işık'ın dine yaklaşımı ve yaşadığı sorunlar sonrası sitemlerini Atay'ın çocukluğunda da bulmak mümkündür. Makalenin konusu Atay'ın bahsi geçen iki romanındaki post-modern perspektifler olduğu için Atay'ın romanları ve yaşamı arasındaki ilişkilere ihtiyaç duyulmadıkça değinilmemektedir. Bu konuyla ilgili araştırma yapmak isteyen bir okuyucunun makalenin yazıldığı tarih gözetilerek literatürdeki en kapsamlı çalışma olan Yıldız Ecevit'in (Ben Buradayım - Oğuz Atay'ın Biyografik ve Kurmaca Dünyası, 2014) Atay biyografisine bakmasında yarar görülmektedir.

⁵ Post-modern düşüncede meta-anlatılar inandırıcılığını yitirdiğiyle ve hakikat söyleminin kaybolduğuyla ilgili çalışmalara *Tutunamayanlar* romanıyla ilgili tartışma yürütülürken yer verildiği için *Tehlikeli Oyunlar* romanında da ayrıca bu tartışma yeniden açılmamıştır.

milyonlarca insanın yaşam amacı haline gelmiş olan bu cümleler Hikmet'in dünyasında ironik birer kelime oyunu olmaktan öteye gitmemektedir. Lyotard'ın bahsettiği meta-anlatıların inandırıcılığını yitirşini (Postmodern Durum, 1994) Selim Işık ve Turgut Özben'in dünyasında gördüğümüz gibi Hikmet Benol'un dünyasında da görmek mümkündür. Hikmet'in perspektifinde asıl büyük kavga dışarıdaki kurtuluş vaat eden ideolojilerde değil bireyin kendi iç benliğindeki uyumsuzluklarda kendisini göstermektedir: “Ben ve benim gibi, kâbuslarından başka kaybedecek bir şeyleri olmayan ruh proletaryası, bu dünyadaki yerini ancak büyük oyunun içinde bulabilir.” (Atay, 2010, 349)

“Kelimeler albayım, bazı anlamlara gelmiyor.” (Atay, 2010, 101) diyen Hikmet Benol kendi iç çatışmalarıyla öz benliğini ararken herhangi bir hakikate ulaşamadığı için kelimeler onun insanlarla kurduğu iletişimde ortak anlamları da oluşturamamaktadır: “Hayır, kelimeler aldatıcıydı; kelimeler, bizi gerçekten uzaklaştıran küçük tuzaklardı. Sevgi, o gece daha birçok şey düşündü, birçok şey hissetti. Neler olduğu sorulursa ‘şey’ kelimesinden başka türlü tarif edemeyeceği bir sürü şey. Allah’ım, dedi sonunda; ne olurdu bütün bu ‘şey’leri anlatabilecek gücüm olsaydı.” (Atay, 2010, 210) Toplumsal olarak aynı anlamlara gelmeyen kelimeler bireyin yaşama dair herhangi bir hakikate ve anlama ulaşamamasının metin içindeki izdüşümü olarak yorumlanabilir: “Bütün hayatımı kelimeler uğruna harcadım, içi boş kelimeler uğruna. Kelimelerin gerçek anlamlarını bilmeden, onlarla oynadım. Oyunları da kelimelerin içinde tutukladım.” (Atay, 2010, 448) Ortak anlamlara ulaşamayan roman birey yaşama dair kesin yargılarda bulunmakta, sabit bir tutum izlemekte de başarısız olmaktadır: “Eski düzene isyan ediyorum ve eski düzenin değişmesine karşıyım.” (Atay, 2010, 89) Oğuz Atay'ın bu romanda Hikmet Benol üzerinden ortaya koyduğu bu perspektifler post-modern düşüncedeki hakikatin yitimi ile ilişkilendirmek mümkündür; herkes için aynı anlamlara gelmeyen kelimelerin yani dilin olmadığı bir dünyada Hikmet toplumsal olanla da uyumsuzluk içerisindedir. Buna binaen Atay romanlarındaki karakterlerin geleneksel romanlarda olduğu gibi toplumla bütünleşmek yerine 20. yüzyılın şartlarına karşı dibe vurmakta olduğu da söylenebilir (Ecevit, 2014, 341).

Tehlikeli Oyunlar'da bir meta-anlatı olarak ideolojiler *Tutunamayanlar* romanında olduğu gibi bireyin kurtarıcısı olarak karşımıza çıkmamaktadır. Herhangi bir hakikate tutunamamış çelişik düşünceler arasında bocalayan bireyin Hikmet yaşamını intiharla sonlandırmaktadır: “Hava kararıyordu. Köşeden bir genç kızla bir genç adam göründü kol kola. Delikanlı bir şeyler anlatıyordu, genç kız da başını sallıyordu. ‘Bana kalırsa film biraz karıştı,’ dedi genç adam. ‘Bazı yerini anlamadım.’ ‘Canım,’ dedi kız, ‘Sonunda çok ölüyor işte...’” (Atay, 2010)

Sonuç

Modernitenin açmazları sonucu 20. yüzyılda ortaya çıkan post-modern düşünce akımı Batı'da olduğu gibi Türkiye'de de kendisini birçok alanda göstermiştir; post-modern düşüncenin Türk edebiyatına yansımalarına baktığımızda 1970'li yıllarda yayınladığı *Tutunamayanlar* ve *Tehlikeli Oyunlar* romanlarıyla Oğuz Atay önemli bir isim olarak karşımıza çıkmaktadır. Atay'ın yayınlamış olduğu bu iki romanda da modern düşünceye ve modern değerlere tutunamayan bireyin yabancılaşması, yaşadığı bunalımlar, herhangi bir sonuca ulaşamayan hakikat ve anlam arayışları ele alınmıştır; her iki romanda da meta- anlatılara tutunamayan ve yaşamı sorgulamaları sonucu herhangi bir hakikate ulaşamayan insanların yaşamları intiharla sonuçlanmıştır. Lyotard'ın sosyolojik olarak betimlediği meta- anlatıların inandırıcılığını yitirmesi bu makale çerçevesinde incelenen romanların yazınında öyküleri anlatılan bireylerin yaşam hikayelerinde görülmektedir.

Tutunamayanlar romanında Selim Işık doğru yaşamı bulmak için modern felsefenin kurucusu Descartes'ın metodik şüpheciliğini kendi hayatı için uygulamaya çalışsa da bu zihinsel uğraşı Descartes'ın ulaştığı gibi modern anlatının öngördüğü açık seçik olan bir bilgiyle sonuçlanmamış, Selim aynı post-modern düşünürlerin tasvir ettikleri dünyada olduğu gibi neyin doğru neyin yanlış

olduğu konusunda kesin bir kanaate ulaşamayarak modern insanın yaptığı gibi tek bir hakikat söylemine bağlanamamıştır. Selim Işık ne kadar denese de ne bir inanca, ne bir siyasal ideolojiye, ne kutsanan modern akla, ne de başka bir meta- anlatıya tutunamamıştır. Post-modern roman teknikleri olan ironi ve pastiş modern olana dair düşünceler ve değerler ele alınırken sıklıkla kullanılmıştır. Üniversite yıllarından arkadaşı olan Selim'in intihara yönlendiği süreci araştıran Turgut Özben de ailesini terk ederek sonu belirsiz bir maceraya çıkmış ve roman bu belirsizlikle sonlanmıştır. *Tehlikeli Oyunlar* romanında ise Hikmet Benol'un zihninde kurduğu oyunların hikayesi anlatılmaktadır; zihinsel olarak üretilmiş hayali mekanlarda hayali karakterler ile konuşarak oyunlar yazmaya çalışan Hikmet'in dünyasında gerçek ve hayal birbirine karışmaktadır. Aynı Selim Işık örneğinde olduğu gibi topluma yabancılaşmış ve modern değerlere adapte olamamış olan Hikmet gecekondu adını verdiği düşsel dünyasında birçok benliği arasında kendi öz benliğini aramaktadır; kendisinin farklı birer yönünü temsil eden her bir 'Hikmet' öteki Hikmet'ler ile sürekli çatışmakta ve post-modern düşünürlerin modern sonrasını betimlerken ifade ettikleri tek bir hakikatin olmadığı fikri Hikmet'in ikilemleri üzerinden ortaya çıkmaktadır. Bu eserinde sıkça dil oyunlarına başvuran Oğuz Atay kelimelerin insanların zihninde farklı biçimlerde inşa edildiği teması üzerinden hayata dair tek bir hakikat, tek bir anlama ulaşamayacağı fikrini Hikmet'in içsel bunalımları aracılığıyla dile getirmektedir. Roman karakteri Albay Hüsamettin Bey'in sözleri üzerinden modern düşünceyi ironik bir şekilde zihninde kurduğu oyunlara konu edinen modern olan ile alay eden Hikmet tutunacağı herhangi bir meta-anlatı bulamamış ve sonunda yaşamını yalnızlık içerisinde sonlandırmıştır. Sonuç olarak Atay'ın romanlarında kurguladığı hikayelerin post-modern düşüncenin ortaya koyduğu dünya yorumuyla koşut olduğu ve bu romanlarda sosyolojik olarak fazlaca post-modern perspektif bulabileceğimizi söylemek mümkündür.

Makale kapsamında Oğuz Atay'ın tamamen post-modern bir düşünür olduğunu söylemekten bilhassa geri durulmuştur çünkü Atay'ın yaşamına bakıldığında bilhassa *Tehlikeli Oyunlar* romanını yazdıktan sonraki döneminde toplumsal gerçekçi yazına doğru yakınlaştığı ve bu minvalde eserlere ilişkin taslaklar oluşturduğu anlaşılmaktadır (Ecevit, 2014; Atay, 2015). Bu yüzden bu makale kapsamında doğrudan *Tutunamayanlar* ve *Tehlikeli Oyunlar* çerçevesinden post-modern düşünceler ele alınmıştır. Atay'ın kişisel hayatındaki ve düşünsel hayatındaki değişimlere baktığımız zaman onu tek bir yere konumlandırmanın büyük bir düşünce konformizmi olacağı söylenebilir; Atay ne tam anlamıyla bir modern ne de tam anlamıyla bir post-modern düşünür-yazardır fakat onun yazılmış romanlarında - *Tutunamayanlar* ve *Tehlikeli Oyunlar*- post-modern düşünceye ilişkin güçlü izler bulmak mümkündür. Atay'ın kendi dönemi içerisinde anlaşılmasının ve yalnızlaştırılmasının en büyük nedenlerinden biri de romanlarındaki bu post-modern perspektiflerdir. 70'lerin Türk edebiyatında popüler olan ideolojik, toplumsal gerçekçi romanları kaleme almak yerine bireyin yabancılaşmasını, kişisel bunalımlarını, hayat karşısındaki ikilemlerini romanlarına konu edinen Atay post-modern olarak tasvir edebileceğimiz olayları kurgulamasından dolayı entelektüel bağlamda anlaşılammış ya da ideolojik sebeplerle görmezden gelinmiştir.

KAYNAKÇA

- Altın, N. Ş. (2017). Toplumsal Gerçeklik ve Post-Modern Roman. *Humanistas - Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 91-109.
- Atay, O. (2010). *Tehlikeli Oyunlar*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Atay, O. (2011). *Tutunamayanlar*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Atay, O. (2015). *Günlük*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Barışık, A. (2018). Modernizm ve Post-Modernizm Akımlarını Temel Alarak A. Çehov'un Martı Eserinin Üretim Toplumundan Tüketim Toplumuna Geçiş Süreci Farkındalığıyla Yorumlanabilmesi Üzerine Öneri. *Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Sahne Sanatları Ana Sanat Dalı, Tiyatro Programı, Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Ulusal Tez Merkezi.
- Çiydem, E., & Aktaş, E. (2016). Modernite ve Kimlik. *21. 'ci Asrin Pencerəsindən Mədəniyyət və Kimlik Beynəlxalq Simpoziumun Materialları (21. Aslın Penceresinden Medeniyet ve Kimlik Beyanları Sempozyumu Materyalleri)* (s. 103-111). Bakü: Khazar University Press.
- Descartes. (2015). *Yöntem Üzerine Konuşma*. İstanbul: Bulut Yayınları.
- Dinler, M. (2015). Oğuz Atay'ın Edebi Metinlerindeki Ana İzlekler ve Yazarın Türk Edebiyatı İçindeki Yeri. *İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi*. Ulusal Tez Merkezi.
- Ecevit, Y. (2014). *Ben Buradayım - Oğuz Atay'ın Biyografik ve Kurmaca Dünyası*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Habermas, J. (1994). Modernlik: Tamamlanmamış Bir Proje. N. Zeka içinde, *Postmodernizm* (s. 31-44). İstanbul: Kıyı Yayıncılık.
- Harvey, D. (2010). *Postmodernliğin Durumu*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Jeanniere, A. (2018). Modernite Nedir. M. Küçük içinde, *Modernite versus Postmodernite* (s. 111-124). İstanbul: Say Yayınları.
- Kant, I. (2005). Aydınlanma Nedir. *Liberal Düşünce Dergisi*, 225-230.
- Karabulut, M., & Biricik, İ. (2017). Postmodern Edebiyatın "Ne"liği. *Hikmet Akademik Edebiyat Dergisi*, 34-45.
- Kılıç, S. (2015). Lyotard: Fark ve Çokluğun Anlatısı Postmodernite. *Temaşa, Erciyes Üniversitesi Felsefe Bölümü Dergisi*, 106-137.
- Kılıçbay, M. A. (2010). Laiklik Ya Da Bu Dünyayı Yaşayabilmek. *Cogito*, 15-22.
- Lyotard, J. F. (1994). *Postmodern Durum*. Ankara: Vadi Yayınları.
- Moran, B. (2001). *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış 2*. İstanbul: İletişim Yayınları
- Özot, G. S. (2012). Postmodern Roman'da Anlatıcı, Zaman ve Mekan Yapısı. *Journal of Turkish Studies*, 2275-2286.

- Sağlık, Ş. (2017). Postmodernizmin Modern Türk Edebiyatındaki Üç Hali. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*.
- Sallan, S., & Boybeyi, S. (1994). Post-Modernizm-Modernizm İkilemi. *dergiler.ankara.edu.tr*, 313- 317.
- Smart, B. (2018). Postmodern Toplum Teorisi. M. Küçük içinde, *Modernite versus Postmodernite* (s.353-409). İstanbul: Say Yayınları.
- Şan, M. K. (2005). Zygmunt Bauman: Modernlik ve Post-Modernlik Arasında Bir Sosyolog. *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, 63-70.
- Tosun, N. (2011). Yabancılaşma, Aydın Eleştirisi ve İroni. H. Tezgör içinde, *Korkuyu Beklerken Gelenler - Oğuz Atay Öyküleri Üzerine Yazılar* (s. 18-19). İstanbul: İletişim Yayınları.
- TRT-Arşiv. (2019, 12 18). *Youtube*. Youtube: <https://www.youtube.com/watch?v=uZvVDwixjBo>
- Turgun, E. (2019). Modernizmden Post-Modernizme Değişen Kimlik Algısı ve Küreselleşme Sürecinde Oluşan Tüketim Kültürü. *T.C. Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İletişim Tasarımı ve Bilişim Teknolojileri Anabilim Dalı, Görsel İletişim Tasarımı ve Reklamcılık Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi*. Kocaeli: Ulusal Tez Merkezi.
- Yaşar, G. A. (2011). Ortaçağ'dan Günümüze Modernite: Doğuşu ve Doğası. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10-26.
- Yaşat, D. (2011). Oğuz Atay'ın Öykülerinde 'Susku' İzleği. H. Tezgör içinde, *Korkuyu Beklerken Gelenler - Oğuz Atay Öyküleri Üzerine Yazılar* (s. 33-35). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Yelken, R. (2007). Yaşanan Anın Tarihçisi Foucault. R. Yelken içinde, *Tarih Sosyolojisi*. Ankara: Vadi Yayınları.
- Yıldırım, M. (2009). Modernizm, Post-Modernizm ve Kamu Yönetimi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 381-383.

Yazar tarafından potansiyel bir çıkar çatışması bildirilmemiştir.

